

Eventyret om nullutslipps- samfunnet

Notat - desember 2021

Arne Jon Isachsen
**Centre for Monetary
Economics (CME)**

Så langt har vi sluppet ut 2.400 gigatonn CO₂. Det er kun plass til ytterligere 400 gigatonn. Hvordan bør dette fordeles på hele verdens land og mennesker?

En bortgjemt dal. Som ingen kjenner til. Bortsett fra dem som bor der. Et lukket samfunn som har eksistert i tusenvis av år. Med sine gleder og sorger.

Her er et par hundre gardar. Hver med sine kuer og sauer, okser og hester, hunder og katter. Innmark og utmark. Skog og fjell.

Øverst i dalen er en demning naturen har laget. Her har vannstanden hevet og senket seg over århundrene. Uten at det har avstedkommet noe problem å snakke om.

I

Slik er det ikke lenger. Siden midten av 1800-tallet har vannet steget. Ikke jevnt og trutt, men likevel markant. Og stiger gjør det fortsatt. Hva skyldes dette? Og hva kan konsekvensene tenkes å bli?

Stigende velstand i dalen – dog temmelig ujevnt fordelt over gardene – har ført til tiltakende mengder avløpsvann. Det er hva som ligger bak den etter hvert uønskede stigningen i vannstanden ved demningen.

I dette eventyret ender alt vannet – fra nykokte poteter til morgendusj på badet og bytte av vann i svømmebasseng for dem som har det – opp i innsjøen øverst i dalen. Med et etter hvert tiltakende press mot demningen. Hvor mye høyere vannstand tåler demningen før den brister? Og dalen blir fullstendig rasert. Bare et titalls gardar øverst i dalen vil gå fri fra denne syndefloden. Og livet til dem som bor der –

etter syndefloden – blir neppe noe å hige etter.

Historiske beregninger viser at årsaken til stigningen i vannstanden i hovedsak skyldes utslipp av avløpsvann på til sammen 2.400 gigaliter fra starten av den industrielle revolusjon. Særlig de siste 30-40 årene har utslippene vokst raskt.

Nye beregninger peker klart i retning av at en ytterligere stigning utover 50-60 cm vil kunne være katastrofal. Sannsynligheten for at demningen da brister, øker drastisk. Med én meter høyere vannstand er det så godt som sikkert at den gjør det. Brister.

Problemet er bare – og det er egentlig ikke noe “bare” i betydningen av at det er lett å løse – hvordan rent praktisk organisere samfunnet slik at vannstanden stabiliseres på et sikkert nivå. Hvordan få allmenn aksept for de nødvendige tiltakene? Og hvordan ha ro for at de tiltakene man ender opp med både er effektive og oppleves som rettferdige?

II

Med bred enighet om hva problemet består av – vi slipper ut mer avløpsvann enn demningen tåler – må menneskene i denne dalen stille seg følgende spørsmål: Hvordan se til at nullutslippssamfunnet blir en realitet? Hvem skal betale for de nødvendige tiltakene? Hva slags incentiver må på plass slik at folk frivillig endrer atferd i ønsket retning?

Det siste spørsmålet er lett å svare på. Det må fremkomme en pris på hver liter vann som helles ut i innsjøen. Denne prisen må komme på plass fort. Slik at folk på alle gardene i dalen raskest mulig legger om sin atferd. Velger frivillig et levesett med mindre avløpsvann.

Svømmebasseng blir til kjøkkenhager. Salg av sparedusjhoder skyter fart. Nye og mer effektive sådanne utvikles. Oppvaskmaskiner som økonomiserer langt mer med vann, kommer på markedet.

Samtidig som vannforbruket går markant ned som følge av høyere pris, legges det opp til omfattende planting av ny skog. En velvoksen bjørk tar fort vekk opp i seg mer enn 500 liter vann en varm sommerdag. Større områder med veldrevne skoger gjør at vannforbruket ikke trengs å reduseres så mye. Hvordan gi skogeiere kreditt for tiltak de setter i verk for å dempe stigningen i vannet i demningen, blir en arbeidsgruppe satt ned for å se på.

Det blir også vurdert å bygge egne reservoarer for oppbevaring av avløpsvann. Bemerk at avløpsvann i dette eventyret ikke fordampes. Når et reservoar er fullt, blir det værende fullt i tusen år. Akkurat som CO₂ i den virkelige verden forblir lagret i atmosfæren.

III

Menneskene som bor på de vel hundre gardene i denne hemmelige og bortgjemte dalen, begynner etter hvert å få godt tak på

problemene. Og god forståelse av hvordan møte dem.

Basert på grundige, allment aksepterte studier – vi ser bort fra notoriske kranglefanter og konspirasjonsteoretikere – fremgår det klart at storgardene, neppe overraskende, har bidratt mest til høyere vannstand. Velstanden slektene på disse gardene i dag kan glede seg over, har i ikke liten grad sammenheng med langt større vannforbruk – målt per person i husholdningen – enn i gardene for øvrig. Flere mindre, men meget innovative og godt drevne gardar, har også gitt besyv med her, i betydningen av å ha hatt en “vannintensiv” drift.

Svømmebasseng blir til kjøkkenhager.

Fattige småbruk, mange med store barneflokker, har svært lite av skylden eller ansvaret for gammel moro – nemlig den markant høyere vannstand vi nå har fått. Vannforbruket der i gården har vært beskjedent, særlig når man regner i forhold til husstandens størrelse.

IV

Hvordan sikre seg at stigningen i vannstanden de kommende halvt hundre år holdes under 50 cm? På et allmøte i dalen nylig der dette var temaet mente storbonden Ola at den enkelte gard skulle ha en årlig kvote vann å slippe ut, basert på hva garden i dag slipper ut, og at denne kvoten gradvis og over tid reduseres, slik at målet

om å begrense stigningen i innsjøen til 50 cm blir innfridd.

Akkurat som CO₂ i den virkelige verden forblir lagret i atmosfæren

Det betyr at stigningen i vannstanden som har funnet sted de siste tre hundre år, ikke har noen konsekvenser for dem som har bidratt mest til denne stigningen. Og videre, at de som har sluppet ut mye vann før, kan fortsette å gjøre det. Er det rimelig og rettferdig, når vi i dag bedre forstår sammenhengene og ser konsekvensene? Det blir ikke lett for de fattige småbrukerne å arbeide seg opp til en høyere levestandard.

V

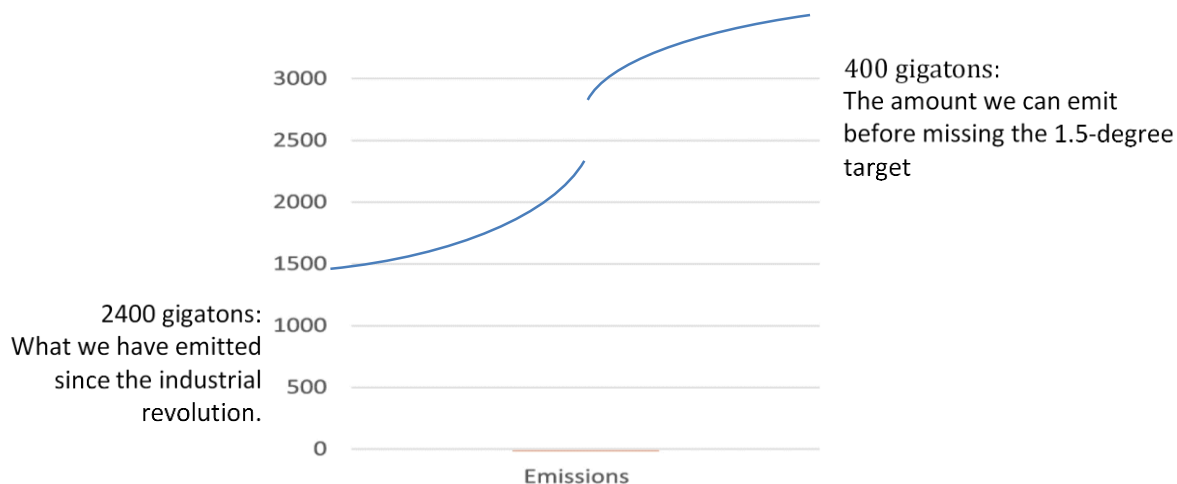
“Gjort er gjort og spist er spist”, som det heter i Thorbjørn Egners “Dyrene i Hakkebakkeskogen”. Så la oss ikke pålegge

at storgardene som har stått for det meste av stigningen i vannet, nå i ettertid må betale for det. Vi må se fremover. La hvert enkelt medlem av samfunnet få retten til å slippe ut det samme volum med vann i innsjøen per måned. Og det på en slik måte at stigningen i vannstand begrenses til 50 cm over like mange år. Rent praktisk får hver innbygger en månedlig kvote. Den vil kunne variere over tid. Alle – fra nyfødte babyer til dem i avgangsklassen på gamlehjem – mottar den samme kvoten.

Personer som ikke bruker hele sin kvote, kan selge de ubrukte literne. Alle husstander får incentiv til å økonomisere på vannet. Et marked etableres. Prisen på kvoter vil variere over tid. Omstillingen blir krevende. Men rettferdig.

Med en tillatt stigning i vannstanden på 50 cm kan anslagsvis 400 gigaliter vann slippes ut over de kommende femti årene. Når de femti årene er omme, er den bortgjemte dalen i balanse. Syndefloden er avverget.

CO₂ accumulates in the atmosphere

VI

Har dette eventyret noe med virkeligheten å gjøre? I figuren over er avløpsvannet som i eventyret renner ut i innsjøen, erstattet med CO₂ som ender opp i virkelighetens atmosfære.

Omstillingen blir krevende. Men rettferdig.

Siden starten på den industrielle revolusjon har vi sluppet ut 2.400 gigatonn CO₂. Om halvannengrads målet skal innfris, er det rom for 400 gigatonn til.

Diskusjonen om hvordan verden skal møte denne utfordringen, går på storbonden Ola sine premisser. Alle land skal kutte sine løpende utslipp. Uten å ta hensyn til at land med store utslipp i dag har stått for hovedtyngden av utslippene rent historisk.

For folk som bor i u-land, fremstår dette som helt urimelig. Det er krevende ikke å skulle gi dem rett i det.

“It is difficult to get a man to understand something when his salary depends upon his not understanding it”

observerte forfatteren Upton Sinclair i sin tid. Noe tilsvarende synes å gjelde rike land når det forhandles om hvordan Parisavtalen om reduksjon av CO₂-utslipp til atmosfæren skal innfris.

17. Desember 2021

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025>